

RESSENYES I COMENTARIS

LA PUBLICACIÓ DE REVISTES LITERÀRIES EN LLENGUA CATALANA*

De bon començament, en posar-me a redactar aquestes notes sobre la problemàtica, la situació, o la realitat de les revistes literàries catalanes en l'actualitat, vaig pensar que el que calia, el que cabia, allò més adient, el que requeria la conjuntura, l'ocasió concreta i l'acte aquest, era sintonitzar-se un mateix —el qui açò diu— en l'ona optimisla.

Optimisme, que no manca en la base mateix d'un Encontre com aquest; que tampoc no manca en grups d'escriptors, en algun que altre espentador amic nostre, i d'alguna manera, en cadascun de nosaltres. Optimisme que es troba, així mateix, en els plantejaments editorials de les pròpies revistes literàries.

Immers, amarat, gairebé negat per aquest optimisme ambiental, vaig situar, situe ara, encara, el dial del meu receptor en el fil de l'optimisme.

Òptima realitat, situació, problemàtica, així doncs, la de les nostres revistes. No ho dic jo; no sóc jo qui s'ho inventa, l'autor de la ficció. Les revistes mateix són qui ho conten. Encara no debatut, però sí comptat. Perquè aquest (optimista) conte de les revistes literàries que m'encarregue de transmetre és en primer lloc qüestió de comptar: és a dir, qüestió de números.

Nombroses, certament, són les revistes literàries, o que disposen de pàgines per a la literatura, que han aparegut els darrers mesos; nombroses, les publicacions de què disposem en l'actualitat.

Així, doncs, números canten, compten, contenen.

Primeres conclusions optimistes:

* Ponència llegida al IV Encontre d'Escriptors a Mallorca.

Disposem ara com ara d'un bon grapat de pàgines on publicar els nostres escrits, o per a que parlen dels nostres llibres. Cada «ics» pàgines, en alguna revista, eixiran entrevistes amb nosaltres, en alguns casos hi veurem publicada inclús la nostra fotografia. Pràcticament una vegada al mes, o cada dos mesos, o al trimestre, la nostra signatura apareixerà a les planes impreses, el nostre nom en elles citat. Tenim força quantitat de revistes; doncs, la nostra tasca com a escriptors es veurà recompensada.

Una altra conclusió optimista d'aquesta òptima proliferació de les nostres revistes, és el fet que podem suposar que açò significa, n'és un símptoma, la normalització de la nostra cultura i la forta presència de la literatura en la nostra societat. Si hi ha aital producció de publicacions periòdiques literàries, hem de pensar que la literatura (és a dir: la realització, edició i venda de llibres) va d'allò millor.

Optimisme, així mateix, en l'accepció qualitativa del terme. Optimistes pel que toca a la qualitat de les revistes en qüestió.

La qualitat, és clar, no es pot mesurar amb números, no es pot comptar, i per tal de tenir-la en compte cal contar un conte. No gaire difícil de contar; perquè si encara no vivim —o amb prou feines— del conte, sí més no, tenim vocació i una certa pràctica com a contistes. I tocant a la qualitat de les nostres publicacions, no podem contar la cosa més que de la manera més òptima, optimista.

Companys d'ofici, amics, coneguts i u mateix, som qui fem les revistes, i de la seua —la nostra— qualitat, en dóna prova el nostre optimisme, o viceversa.

Primera conclusió general, doncs: pàgines i pàgines i més pàgines d'optimisme.

Mitjançant, però, aquest esborrany de po-nència, em va eixir la Segona Cadena, i vaig veure-hi un programa, o panorama, no sé si dramàtic o més aviat divertit, de fons pessimista.

Fons pessimista, que es troba fatalment rere —és a dir, en el fons— de cada revista, de cadascun de nosaltres, d'aquest Encontre mateix.

Perquè, en primer lloc, aquesta realitat quantitativa de les nostres revistes literàries ens obliga —voluntarisme, solidaritat recíproca, vici de lletraferits— a comprar totes i cadascuna d'elles: allò que, per a un que sobrevisi del 10% del seu treball, és com llevar-se el pa de la boca per tal d'escriure-llegir literatura mensualment, bimestralment i trimestral.

I, el que és més greu, paradoxal i tragicòmic, és que d'aquestes publicacions no traiem cap guany, ni una pesseta; més aviat, tot el contrari.

Sabem, i així ho volem, que la literatura és un luxe, una despesa; però entre nosaltres, i principalment pel que toca a les revistes, qui primer paga aquest luxe, qui fa aquesta despesa, en el nivell crematístic, és precisament qui deuria de traure d'elles alguna mena de guanys com a pagament de la seua despesa intel·lectual i mecanogràfica. L'impost de luxe, aquí, en qui primer recau és en el productor, en l'escriptor.

¿Síntoma de normalització cultural, d'una considerable funció de la literaiura en la societat, aquesta allau de publicacions?

Una societat, una cultura que no *paga* la pena d'escriure, de fer literatura rnsensualment, bimestralment, trimestral, no sé si es pot dir que és considerablement normal...

De la qualitat de les revistes, de llur contingut, dels textos que s'hi publiquen —pessimistament parlant— ens poden parlar, contar i no parar, els directors i consells de redacció de cadascuna d'elles.

¡Quins esforços no hi ha que fer per a mostrar en cada número de cada revista la bona cara de la nostra literatura!

I no vull dir que no en siga realment bona, aquesta cara. Però, aquí també, s'amaga el cul: és a dir, tots aquells papers que no es publiquen per tal que el pessimisme no cadelle, no es faça palès.

De revistes literàries, n'hi ha les que n'hi ha: 5, 6, 10 o 12, si no m'equivoque, si més no, si fa no fa.

Llur qualitat és a la vista, a la lectura.

Llur situació, realitat o problemàtica, cadascú —directors, consells de redacció, col·laboradors— se sap la seua, l'hem apuntada, o podem ampliar-la i concretar-la, discutir-la, ara, entre nosaltres, amb un cert pessimista optimisme de base.

Tot açò siga dit per tal d'acabar —o d'encetar— d'una vegada amb tots els optimismes; per acabar i encetar amb tots els pessimismes.

Josep-Lluís Seguí

ANTOLOGIA DE LA NARRATIVA CATALANA DELS 70*

Tenc vocació d'heterodox, perquè és una professió —poc o gens remunerada, això sí— que em permet, amb una mica d'escepticisme, veure la societat literària amb uns ulls d'absoluta curiositat. Aquest podia ésser un

• Text de presentació del llibre a Ciutat de Mallorca

! Jaume MARTÍ | OLIVEI.LA. Carme REY | GRANGE, i Albert PORQUERAS MAYO. *Antologia de ia narrativa catalana dels 70*. Biblioteca Serra d'Or; Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 1980.

dels motius que decidiren que jo presentàs l'*Antologia de la narrativa catalana dels 70*.¹ N'hi ha d'altres, de motius, és clar. Per exemple, per qüestions que els científics diuen cronològiques i que els polítics no solen acceptar mai, jo pertany a una època anterior a la dels escriptors antologats, o sia, a les acaballes del Front Popular, la qual cosa fa que em trobi un poc «par dessus de la melle» de les possibles intrigues del número tretze, en aquest cas màgicament generacional gràcies a Guillem Jordi Graells...

Bé, aquí teniu l'*Antoioigia*.

Tretze noms, tretze narracions per a un sol Déu vertader que en aquest moment, si els poders fàctics no vénen a dir el contrari, és llibre publicat per l'Abadia de Montserrat, després de celebrar el sant sopar de la selecció, no sé si de pontifical, els antòlegs Jaume Martí i Olivella, Carme Rey i Grangé i Albert Porcheras-Mayo. Els celebrants (ja em perdonareu aquestes expansions ara que és maig florit i que ja no és costum de cantar *con flores a María*) parteixen d'una circumstància concreta per al seu treball: «l'organització del Primer Col·loqui d'Estudis Catalans a Amèrica del Nord, que significà una fita important en el procés de consolidació dels estudis catalans a Amèrica».

No entraré ara a valorar la qualitat literària de les narracions dels autors que inclou el llibre objecte de presentació, feina que pertany als crítics, més quan a mi se m'ha contractat —no sé si amb prou lucidesa— com a «showman-Heterodox», paper que assumeix amb satisfacció. Vull dir que, segons ho mirem, no sóc més que l'escolanet (d'aquells que portaven roquet amb randes i es bevien el vi de missa, tot d'una que es descuidava el capellà/patró) dels antòlegs. Però també, he de confessar que conec tots els narradors del volum —exceptió feta d'un: en Jaume Cabré— i, fins i tot, qui ho havia de dir!, som amic de la immensa majoria, tot i les penques de la professió lletraferida. Tots hem passat per unes mateixes angoixes, hem tingut inquietuds semblants, ens hem il·lusionat amb quasi les mateixes curolles i, vet aquí la meva concessió a Josep Lluís Seguí, si no ens hem pogut fer l'amor —per allò que eren els anys cinquanta i no ens estava permès de fornicar, com diuen els *Manaments*, amb el cel·luloide— tots plegats amb l'Esther Williams, la primera dama que vérem en banyador i pubis prominent, no va ésser tan sols per la prohibició jurídic-religiosa contra l'amor col·lectiu, sinó perquè la majoria dels autors antologats estaven en la lluna dels Països Catalans, quan el fantasma d'*Escuela de Sirenas* recorria l'Estat i el sacsejava. Amb altres hi he tingut afinitats político-socials i coincidència de militància: Jaume Fuster, Joan Rendé, Maria Antònia Oliver, Oriol Pi de Cabanyes, quan oferir flors als

rebels que fracassaren era omplir la pica de mica en mica i agafar el vaixell d'iràs i no tornaràs que ens transportà, no sé si de contraban, a l'escepticisme i al desencís. «Però no és així com acaba aquesta història», diria Piera, carregat de punyetes i de bolets malèvols, altrament dits «champignons». La història no s'acaba —com la semença torrencial de Quim Monzó—, sinó que just acaba de començar, des d'ahir, des de sempre, de quan Ramon Llull s'emboicà que érem catalans, ja que, malgrat tot, l'àngel duc casolanament i l'lopartiana dit d'Anjou, a la fi hem comprovat que no tenia sexe. Si n'hagués tingut, ai, no hi hauria hagut aquesta *Antologia de la narrativa catalana dels 70*. Ara bé, no tothom pot comprar-se una neurosi i alliberar-se, cosa que hauria d'ésser obligatòria a la llei de censura autonòmica, perquè aquell dia —Albanell se'n recordarà, segur, perquè va ésser nou anys abans de néixer— «va ésser el dia que va esclatar aquella guerra» i els dos, acompanyats de Woody Allen, ens vestírem de centurió romà, amb la penedida Maria Magdalena Roig Montserrat, i ens rentàrem de cap a peus sota l'esguard impassible, planeig de gavina, a la Riera Carme.

Bé, una pausa... Cal alenar un instant. Ara record que m'havien demanat rigor, serietat, responsabilitat —tres virtuts teològiques i un sol pecat mortal— per a la presentació. Terenci Moix arrufa el nas i, sense mantó, contempla el panorama des del pont que travessa el Nil perquè no es repeteixi l'escena de Moisés, i Cecil B. de Mille no ens endossi la història, acatronat com sempre, amb Charlton Heston inclòs. Que hauria d'haver presentat exhaustivament la bibliografia dels autors? No sóc un redactor d'articles per a Enciclopèdies o Diccionaris, els quals solen acabar en baralles per una línia més o una línia manco. Tampoc no m'he tret de la mà nega el número E, ni m'he inventat n'Einstein per a fer sortir un nou objecte de consum: la relativitat eròtica o l'erotisme relatiu. Em contractaren per a fer una altra cosa: perquè digués el que volgués. Així ho he fet. Ara podem començar el mes de Maria.

Antoni Serra

DUES ANTOLOGIES DE LA DARRERA POESIA CATALANA

En literatura, quan hom pensa que s'ha fet necessari fer balanç i marcar les directrius d'una producció determinada, vol dir que aquesta producció és rica o abundosa o diversa o totes aquestes coses a la vegada. Quant a la poesia catalana, des de la famosa de Castellet-Molas, *Poesia catalana del segle XX* (1963), que aplegava mostres des de començament de segle fins als autors de l'anomenat realisme social, el panorama ha canviat prou: Sobretot s'han donat a conèixer una gran quantitat d'autors nous que han creat els seus propis nuclis d'edició i que han trasbalsat substancialment els camins estètics que constataven aquells crítics. Ara, en el tombant de la dècada, han aparegut dos llibres que, alhora que ens ofereixen una mostra prou extensa de bona part d'aquests autors, presenten dos estudis ben interessants enemics crítics i programàtics. Són *Les darreres tendències de la poesia catalana (1968-1979)*, de Vicenç Altaió i J. M. Sala-Valldaura¹ i *La nova poesia catalana*, de Joaquim Marco i Jaume Pont.²

Una i altra antologia responen a unes directrius i a unes intencions ben diverses i, per això mateix, en comptes d'interferir-se es completen mútuament. Tanmateix, però, ens permeten de fer algunes consideracions generals. Així em semblen una resposta esplèndida a aquells crítics que han rebut amb massa reticència l'esclat de la producció poètica dels darrers deu anys. Concretament pens en algunes manifestacions de Joan Fuster, tot parlant de la «merda analfabeta dels poetes de les darreres promocions», paraules que sortiren al número 7 de «Reduccions» (1979) i que ara recull la mateixa antologia d'Altaió-Sala-Valldaura. Joan Fuster ha donat mostres de genialitat absolutament positiva i això fa que hom li pugui permetre pixades fora de test de la magnitud d'aquesta i d'altres. Amb tot, però, em sembla que aquestes antologies, fetes ambdues amb un rigor i una seriositat absoluta, estalvien tot tipus de polèmica i fan obvi que els plantejaments d'aquests poetes i els resultats que ja han obtingut no es poden menysprear tan olímpicament. Pensem que el llibre d'Altaió

i Sala-Valldaura dona obres de 54 autors, seleccionats d'un cens de cent cinquanta. No tots assoleixen el mateix registre de qualitat objectiva i ben segur que pocs arribaran als cims aconseguits per J. V. Foix, que és el punt de referència de Fuster, però el conjunt és ben esperançador i alguns noms destaquen ja amb una seguretat i amb una maduresa aclaparants, i no els vull assenyalar per no declarar-me partidista.

Un altre aspecte general que volia comentar prèviament és el de la presència dels poetes mallorquins en aquestes dues antologies. En aquest sentit, cal dir que no és massa abundosa. Geogràficament, els 54 autors del llibre d'Altaió i Sala-Valldaura es reparteixen, si no m'he errat en el recompte, de la següent manera: 35 procedeixen del Principat, 11 del País Valencià i 8 de les Illes (Miquel Bauçà, Antoni Marí, Damià Huguet, Biel Mesquida, Josep Albertí, Damià Pons, Àngel Terron i Andreu Cloquell). Quant a l'antologia de J. Marco i J. Pont, només inclou poemes de quinze autors i d'aquests, 11 són del Principat, 3 del País Valencià i sols 1 de les Illes (J. Albertí). És clar que filant prim, hom pot dir que en una i altra antologia hi ha obllits i potser algun error. Concretament pens que en la de Marco i Pont hi manca, de totes totes, Damià Huguet i que també s'equivoquen aquests autors quan parlen de la presència omnipresent de Josep Albertí en col·leccions com «Tafal» o «La musa decapitada». En general, la seva informació deriva massa exclusivament dels articles crítics del mateix Albertí, als quals, per altra banda, mai no planydré cap elogi, però que no ens diuen tot sobre la darrera poesia a Mallorca, i menys quan hom no els pot disposar arreplegats amb exhaustivitat —com seria d'útil un volum que permetés de salvar aquest entrebanc! Vicenç Altaió i J. M. Sala-Valldaura es mostren més coneixedors de la geografia poètica dels Països Catalans i és més difícil de fer-los retrets perquè constatem en el llibre que els possibles obllits, i n'hi ha força, es deuen més a criteris de representativitat, potser discutibles, que a ignorància. Sigui com sigui, el fet és que la veu poètica de les Illes que surt en aquestes antologies no és tot l'esponerosa que caldria esperar atenint-nos a la nostra tradició literària. I el que és més greu és que aquesta parquedat respon a una realitat que no desmen-

¹ Vicenç ALTAIÓ i J. M. SALA-VALLDAURA: *Les darreres tendències de la poesia catalana (1968-1979)*, Barcelona Laia, gener de 1980.

² Joaquim MARCO i Jaume PONT: *La nova poesia catalana*, Barcelona, Ed. 62, abril 1980.

tirien les no massa nombroses correccions que podríem fer. Això és ben preocupant i cal cercar-ne les causes. En aquest sentit, intueisc que el món de l'edició hi té molt a veure: En primer lloc, cal tenir en compte quina ha estat l'acollida de la jove poesia mallorquina fora de les Illes. Mentre que la novel·la d'autor mallorquí ha estat premiada i editada una i altra vegada al Principat, tot creant el fantasma del «boom» —els paral·lelismes del qual amb la novel·la hispanoamericana i la seva funció revitalitzadora de la literatura en castellà resulten d'allò més caricaturescs—, hem hagut d'esperar la *Mandràgola*, de J. M. Llopart, per veure un llibre mallorquí a «L'Escorpi»; i, encara més alarmant, una col·lecció/editorial de plantejaments tan oberts, almenys aparentment, com «Llibres del Mall» sols ha sabut incloure *l'Aliorna*, d'Albertí, en el seu catàleg. I si al Principat escatimaven a la poesia les sopes que donaven amb escreix a la novel·la —no trob gens estrany que una bona quantitat d'autors que començaren fent poesia s'hagin passat definitivament o esporàdicament a la novel·la—, la minsa indústria illenca poca cosa feia per contrarestar-ho: Desapareguda «Turmeda», que simptomàticament havia publicat una obra col·lectiva ben esperançadora —72: *J. Albertí, D. Huguet, B. Nadal* (1972)—, «La Balanguera», d'Ed. Moll, quedà quasi en solitari i no volgué o no pogué arriscar-se en rnessianismes massa agosarats. Així han hagut d'esser els propis poetes que han creat els seus propis canals de difusió: l'aparició, per una banda, de «Quaderns Campaners» i de «Guaret», que des de Campos condueix Damià Huguet i que ara semblen haver-se revitalitzat fort —dels set llibres que ha tret des del 1976, tres són del 1979 i u del 1980—, i, per l'altra, de «Blanc d'Ou», «La musa decapitada» i «Tafal», iniciatives d'A. Terron i A. Vidal, la primera ja estroncada però les dues darreres en procés —sembla— de consolidació, han donat a conèixer tota una sèrie de poetes nous que han tret del calaix llibres que haurien d'haver estat publicats alguns anys abans. Si això hagués ocorregut i si l'ambient hagués estat mínimament estimulants, potser ara la rnostra d'autors mallorquins en aquestes antologies seria una altra o, si més no, ho seria el paper que jugarien dins el panorama global de la darrera poesia catalana. Tant de bo si les vies encetades quallen i esmenen l'ermàs d'anys anteriors.

Però deixem ja la contemplació del propi

melic que tanmateix és la totalitat del cos el que interessa en darrera instància, i vegem el que ens ofereixen aquestes dues obres. Així, del treball d'Altaió-Sala-Valldaura, el que és més digne de destacar és l'exhaustivitat amb què han recollit la matèria primera. No han escatimat viatge ni han menyspreat cap porta que els pogués abastir. A partir d'aquí s'han submergit en la tasca difícil però engrescadora de posar ordre en la multiplicitat de textos, d'assenyalar les línies de força més vigoroses. El mètode utilitzat ha estat el de l'estructuralisme i així han seccionat el *corpus* elegit fent una corba que té en un extrem el realisme civil i en l'altre el textualisme, és a dir, i són les seves paraules, de la cosa —el referent— al signe, i hom ens adverteix al pròleg que intencionadament han deixat fora la poesia visual i la poesia fonètica. Com a resultat han quedat uns apartats que s'encaixen en tres rètols generals: realisme, retoricisme i poesia sègnica, ben il·lustrats. Les dificultats es presenten, però, a l'hora de fer subdivisions i constatem que sovint es barregen criteris formals amb criteris de contingut. On els autors es troben amb més dificultats és a la primera part i, *a priori*, per exemple, és difícil de veure les diferències entre realisme existencial(ista) i realisme intensiu, i quan se'ns explica en l'estudi, hom pensa si no hi hauran escaigut més altres designacions. Em sembla, però, que aquest era un problema insalvable, i que sempre hi haurà algú que pensarà que les divisions s'haurien pogut fer d'una altra manera o que els «tecnicismes» utilitzats podrien haver estat uns altres. Potser per això sigui més interessant de veure quines novetats, quins petits descobriments, ens presenta l'antologia, quins autors hi destaquen. Cal tenir en compte prèviament que sols s'estudia l'obra publicada entre 1968 i 1978. Així els noms fonamentals no són gens sorprenents i tothom hi estarà si fa no fa d'acord: Francesc Parcerisas, Pere Gimferrer i Ramon Pinyol són els que aporten més textos. Després, però, podríem fer un segon grup, en la configuració del qual Altaió i Sala-Valldaura ja s'arrisquen més i, implícitament, aporten una valoració gens prefixada. Atenint-nos al nombre de poemes antologats, aquest segon grup el formarien Albert Ràfols Casamada, Feliu Formosa, Narcís Comadira, Damià Huguet, Jaume Vallcorba Plana, Josep Albertí, Àngel Terron i Miquel Desclot. Hi destaquen, per l'escassetat de

l'obra que han publicat, Jaume Vallcorba Plana i Àngel Terron. El primer, autor de dos textos breus, *Onades & estela* (1973) i *A l'hivern preus especials* (1976), dirigeix la revista/col·lecció de poesia «Quaderns crema»; l'altre, A. Terron, ha publicat un únic llibre, *Iniciació a la química* (1977), i una plaqueta, *Noema* (1978), dirigeix «Blanc d'Ou» i és co-editor de «Tafal». Em sembla que Altaió-Sala-Valldaura han jugat una bona carta amb aquests dos poetes i si ara l'amplitud que se'ls dona en les pàgines de l'antologia pot escandalitzar, potser el temps els doni la raó.

Quant a l'antologia de Joaquim Marco i Jaume Pont, és tota una altra concepció la que la motiva. Si Altaió i Sala-Valldaura, en l'estudi, seguien essent sobretot poetes, Marco-Pont es mostren més estrictament crítics, estudiosos del tema. El seu llibre s'ha de relacionar amb una antologia anterior, el model de la qual en part —la part d'antologia— calquen: ens referim a la famosa obra de Gerardo Diego, *Poesia española contemporánea* (1934). Com en aquella, hom cataloga més poetes que no poemes; l'ordenació és de tipus cronològic —del més vell al més jove—; els textos de cada autor van precedits d'una curta biografia, una bibliografia ben interessant —edicions i estudis— i una poètica escrita expressament. Com ja hem dit, sols s'han seleccionat quinze autors. Els criteris responen a la importància que han jugat en el pas i l'eclosió de la «nova poesia catalana», segons ens expliquen Marco i Pont. Diem clarament que el llibre representa més un estudi quasi monogràfic d'aquests quinze autors que no una visió global del món poètic dels darrers anys. Com a tal estudi, és potser exemplar: els autors són estudiats minuciosament, aprofitant i donant bona part de la bibliografia a l'abast i fent una lectura directa ben interes-

sant i que sempre s'ha d'agrair. Quant a les preferències que Marco-Pont demostren, em sembla que queda força clara la seva adhesió al que s'ha anomenat el «Grup de Girona» (N. Comadira, S. Oliva) o als poetes que hi tenen en comú el mestratge de G. Ferrater sigui a través de la seva poesia o a través dels seus consells (M. Pessarrodona, F. Parcerisas). Junt amb els poetes d'aquest grup, jo diria que la resta, en general, es podrien agrupar sota l'apel·latiu de la poesia conceptual o de la poesia retoricista (a més de F. Formosa, que s'ha guanyat ja definitivament la fama d'*outsider*, hi ha P. Gimferrer, J. Piera, R. Pinyol, J. Albertí —del qual s'elogia especialment *Aliorna*—, J. Navarro, X. Bru de Sala, M. Desclot, M-M. Marçal, M. de Palol i M. Granell) i les adhesions que això demostra són les que justifiquen la presència d'autors d'obra tan escassa com Salvador Oliva o Marc Granell, ben poc previsibles en una tria tan curta.

De les dues antologies, però, el que se'n desprèn és que s'ha produït i ja ha reeixit una ruptura amb la poesia dels anys 50 i primers 60; potser això vol dir que s'ha superat definitivament la postguerra —ja era hora! Els poemes «socials» de Josep Espunyes o Maria-Marcè Marçal, són ben diferents de les mostres que al seu dia aplegà A. Carmona en la seva *Antologia de la poesia social catalana* (1970). Sembla també que aquesta ruptura no es pot trivialitzar en la falsa oposició formalistes / no formalistes. Si per alguna cosa serveixen aquestes antologies és per demostrar que això no és tan senzill i que simplificar massa les coses sovint equival a buidar-les de contingut. Ara cal esperar i deixar que sigui la pròpia evolució de la poesia catalana la que doni la raó o contradigui als autors d'aquestes dues obres.

Joan Mas i Vives

ALGUNES NOTES AL VOLTANT DE LA POESIA DE MARC GRANELL

L'any 1977 va publicar-se el primer llibre de Marc Granell *Llarg camí llarg*.¹ Era un poemari dividit en tres parts: «Soledat del cos», «Ombrava viva» i «Desig plogut». En cadascuna d'aquestes predominava una ma-

teixa actitud meditativa al voltant d'un tema central: la soledat. Aquest tema central admetia en el llibre tres variacions fonamentals: 1. soledat del cos (unida al sentiment de desamor); 2. soledat metafísica (sentida davant la constant presència sense sentit de la

¹ València. Tres i Quatre, 1977.

mort); 3. soledat existencial (com a resultat del seu ser exilat entre els homes).

En «Soledat del cos» la poesia de Granell, sense abandonar en cap moment el seu caràcter meditatiu, avança entre un caramull d'imatges apassionades (algunes d'un cert caire surrealista) i una mena de màximes o sentències que el poeta sol col·locar al començament o al final de cada poema, predominant al nivell conceptual les antítesis vida/mort, memòria/oblit:

«Inútil és la vida quan el temps ha arribat de ser el teu cos sorra en la sorra confós» (p. 13).
«És en amor que l'amor conclou» (p. 17).
«No hi mora sinó aquell que en si abasta de ser u amb els déus sent ell maleix» (p. 35).

L'home és vist com un ser exilat, foragitat d'un paradís mític, el del seu origen, al qual no cap el retorn. I condemnat per tant a seguir un destí impossible en una vida plena d'absències. L'home és abans que tot un ser (un cos) nat front la nit (front la mort).

En «Ombra viva» continua Granell la seua meditació al voltant de la soledat, sentida ja ara com inútil front a la impossibilitat de l'amor. Tanmateix, en aquesta segona part del llibre els poemes comencen a desfer-se de l'abundant imatgeria que campejava en «Soledat del cos». La inclusió de la quotidianitat es deixa sentir tant a nivell temàtic com a nivell de llenguatge. La sintaxi comença a fer-se menys violenta i el to es va acostant més al de la conversa. Es dona entrada així mateix al poema narratiu, cas de «Vesprada de festa», amb una intenció crítica al respecte d'una educació castrant i repressiva, per sobre la qual continua destacant la soledat de l'home, soledat (en competència) que el mateix aparell repressiu afavoreix. Sols li quedarà al poeta el trist refugi del costum, la singular passivitat de la por.

En «Desig plogut» s'accentua més encara aqueixa presència de la quotidianitat i les seues conseqüències a nivell de llenguatge. Apareixen, però, dos punts que seran fonamentals per la seua poètica posterior: la presa de consciència d'un sentiment de solidaritat respecte al poble («Dius poble / i et dius») i els dubtes front tot llegat cultural, tot unit a una certa desconfiança en la paraula poètica, sentida amb tot i això com a únic instrument i destí.

L'any 1979 es publica *Refugi absent*,¹ se-

² Barcelona. Llibres del Mall, 1979.

gon i últim llibre fins ara de Granell. El poemari consta de quatre parts entre les quals no existeixen grans diferències ni temàtiques ni estilístiques. Comença amb un poema, «Elegia», on el poeta ens mostra ja des del començament la intenció de sortir del seu *ensimismamiento*, de la sola escriptura de la seua pròpia experiència anterior, d'acord amb aqueix sentiment de solidaritat que ja s'apuntava en «Desig plogut». El poeta es convertirà ara en cronista de la tribu, de la qual ens anirà donant la seua pròpia visió personal, la seua pròpia «notícia». Des d'un punt de vista essencialment crític, Granell anirà arrencant la màscara d'aquells mecanismes més repressius del Poder (i sobretot del llenguatge del Poder) que s'han arrelat en la més pregona intimitat de la col·lectivitat, des d'una pau imposada pel costum de la por fins la por com a única raó de ser dels mítics déus.

El poema adquireix una més gran varietat rítmica, i dona entrada en el seu lèxic a un nombre de paraules no considerades habitualment com «poètiques», tretes la majoria de l'influx de la publicitat i els *mass media* en general, el llenguatge dels quals el poeta denuncia parodiant-lo. No manquen tampoc les frases fetes, sàviament intercalades en el poema, que accentuen la ficció de quotidianitat. Aquesta troba suport en el to de conversa de tot el llibre, els poemes del qual es plantegen sovint com un simulacre de diàleg, bé pel propi desdoblament del narrador, bé per la interpel·lació directa a un pretès interlocutor:

«Sovint, caus en la rmateixa incoherència de sempre» (p. 20).
«Començaria per dir-vos, simplement, bon dia» (p.21).

Els poemes potser més compromesos socialment del llibre es troben en la segona part, on es deixa sentir una pregona preocupació per la pèrdua de la pròpia identitat del poble. Aquests poemes adquireixen de vegades un to excessivament apassionat, violent, que, en conjunt, perjudica la seua pròpia eficàcia, traint d'aquesta manera els propis desigs de l'autor. És per això que al meu parer el poema més ajustat d'aquesta segona part del llibre és «Western», magnífica paràbola on denuncia amb amarga ironia el perill real d'extermini.

La tercera part del llibre —i seguint la tònica que preludia «Vesprada de festa»— la

dedica Granell a la crítica sense pietat d'una educació sentimental, parodiant sobretot els llocs més comuns del sermó familiar com un mecanisme més del Poder, discurs igualment repressiu però potser més subtil i eficaç. Allí estan presents el terror al cos, a la llibertat i a la vida, inculcats sota una aparença de protecció, legalitat i «bé», sempre suportats pels arguments d'una religió cimentada en la por i la hipocresia.

L'última part del llibre continua el mateix caire crític de la resta, per bé que potser amb més gran subtileza i profunditat («Sis agost quaranta-cinc», i, sobretot, «El crim perfecte») acabant amb un poema, «Decàleg», que

constitueix el resum temàtic i intencional del llibre.

Amb aquest magnífic poemari queda oberta una via nova dins la poesia catalana més jove. El que de cornú podem trobar en ambdós llibres és una mateixa actitud meditativa (d'un tarannà apassionat) i una gran dosi d'indignació, des de les quals el nostre autor ha abastat tota la seua escriptura fins avui, una de les més consistents i personals de la jove poesia catalana.

J. L. Falcó
Maig-80

OH!, VA DIR JOAN M. MONJO MERAVELLAT

—«Digoli ca vingue» —va fer Baë, una bagassa marsellesa que es feia passar per opulenta *dama àrabo-algeriana* erotescent i mística. Tartarin de Tarascon va redescobrir-hi el paisatge-lleua ancestre i natal de Tarascon.

Molt bé. Aquest *Oh!*¹ de Monjo és la resultat d'un retorn abans d'haver eixit del propi terror més immediat i material. Hi ha una cèlebre lectura d'Àlex Broch sobre la *novel·la del retorn (Cairell, n.º 3, 1980* i republicat a *Literatura Catalana dels anys setanta*)² on aquell crític analitza la temàtica del retorn i el mite del «nord enllà»: una aproximació lectural productiva encertada que ningú no ha discutit encara i que, per tant, gojarà de bona salut d'ara endavant. I és que l'analista que es nega a realitzar una descripció es metamorfoseja en escriptor (l'estructuralisme francès *dixit*: amén i panxa en terra!) És per això que À. Broch hi descriu i teoritza i ara, ací, intentarem també una *descriptio* material d'aquest espai textual dit altrament *OH! !HO* amb l'inrevés especular mongià.

Aquest paquet de signes lingüístics és una proposta o oferta d'espai textual (en el sentit de J. Talens) que desengàbia un hom que en lloc del «nord enllà» se'n va cametes al cul *muntanya amunt* fugitiu d'una *realitat ca-*

mussa que esdevé esmoladora d'un huité .sentit: l'alliberament de les masses cervellars i la producció artística suplantadora del referent immediat.

Com a praxi semiòtica prèvia a tota qüestió ens centrem sobre el complex de cultura sota el referent janòdic bifacial «diari/dietari». És prou operatiu delimitar aquest retorrorrema o corrent retòric perquè, tradicionalment, «diari/dietari» no s'identifiquen semànticament des del postulat retorrorrèmic *gènere literari*, concepte petitburgès per antonomàsia. Ens renetem a la GEC per tal de verificar l'usualitat dels termes. «DIARI: Llibre on hom anota els esdeveniments de cada dia i, *sovint, els propis pensaments*... «DIETARI: Gènere historiogràfic que dona les notícies per dies, amb una extensió i freqüència major que els *annals* i els *cronicons*, per evolució dels darrers dels quals sembla haver-se originat... «DIETA: Règim en el menjar i el beure consistent en el control dels aliments ingerits diàriament, amb especial consideració a llurs qualitats i defectes...» De totes tres aproximacions definitòries, ens decantem per la darrera si allà on diu «en el menjar i el beure» hi col·locàvem un «i/o produir escriptura». Un cop admès que «dietari» en Monjo semantitza fragment escrit diàriament, «un tema distint» cada jornada, és a dir, una ració o dieta de producció per jornada, el possible lector potser dirà que hi ha «fragmentarisme»: cosa que ens preocupa sabut com és que el possible consumidor de productes artístics catalanofònics sembla que planta l'orella davant dels «unitarismes uniformitzadors» i en fa

¹ *OH!* Pròleg de Josep Iborra. Publicacions de l'Ex. Ajuntament de Gandia, 1980. «Premi Joanot Martorell» de narrativa curta.

² Alex BROCH: *Literatura Catalana dels anys setanta*. L'E.scorpí, núm. 43. Edicions 62, Barcelona 1980.

defensa dels «col·lectius» i, mira per on, a l'hora d'una obra artística s'identifica amb la ideologia dominant del plat aplanat. Incoherències de la *xubasquina ventisca*.

A *OH!* /*HO* Monjo es decideix per una taxonotètica a base de quatre textinomes comprovables amb joc d'allargavistes/prismàtics dintre del complex de cultura actual: a) textinoma reflexió sobre el «fet literari»; b) 1. històries populars/històries experimentals; c) t. lluita amb el complex de cultura heredat; i d) textinoma minipoemes.

Per tal d'aconseguir aquesta articulació operatòria de l'espai textual el lector pacient i reflexiu hi podrà recacejar una mena de teatret que articula a nivell retororrèmic (recursos de fabricació material del text/s) quatre llocs de proposició i tres modelitzacions textuales (el *modus operandi*) que proposem com segueix:

A) Llocs de proposició:

1. Isolament-enclaustrament: allunyament espai-temps.

2. Immersió paisatge impropriat: identificació ficcional.

3. Viatges pel paisatge/pobles: aproximació material.

4. Apropament biològic al referent: retorn al cap de la fugida.

B) Modelitzacions textuales:

1. Antropoformització del paisatge/vegetalització del cos.

2. Subjectivisme oniristitzant.

3. Descriptivisme objectivant.

Hi ha un enxarxament retororrèmic en base a una operativitat relacionant entre A₁ i B₁; entre A₂ i B₂; i entre A₃, A₄ i B₃. (Suposem que a algun futur semiòtic li caurà la bava en veure aquesta taula de reenxarxaments)

Aquesta proposta lectural i/o operativa es produeix a *OH!* amb una lògica literaturitzant (malgrat aquell: «Visca la vida! A la merda la literatura!» de la pàgina 57) que palesa un escriptor experimental i, sobretot, experimentat.

1) A₁ i B₁: a un isolament / allunyament correspon una sèrie llarga de *jornades* (devers tretze propostes) on el Jo textualitzador contempla, sobretot, una naturalesa antropoformitzada: selvologia, objectologia i animalogia s'hi constitueixen en companys ple-tòrics de vida que es barallen amb el Jo en un «bios» extraordinàriament al·lucinant que esdevenen proposades a base de litaraturitzacions d'encuny simbolista. També hi trobareu vegetalitzacions del cos humà. Són tex-

tualitzacions d'onirisme *experimental* delicioses: amb la dosi avantgardista de què podem fer-ne ús en l'actual panorama productor de textos al P. V. o rnés enllà Sènia esbargit.

2) A₂ i B₃: l'isolament es transmuta en una immersió dins el paisatge impropriat que presenta textualitzacions d'encuny retororrèmic «surrealista». Són jornades on els objectes o els éssers creen una nova realitat que trenca l'isolament del Jo proposador. S'hi resolen en petites narracions experimentals, esquemàtiques un poc, com llavorettes que prenen embranzida i omplien l'irreal del temps de l'isolat a la caseta en la muntanya.

3) A₃, A₄ i B₃: el Jo baixa materialment del seu lloc privilegiat i percorre el paisatge amb bicicleta, amb autobús, a peu... on apareix l'apropament biològic al referent: visites de Carla, nedar al riu d'Alcoi, eleccions a Gandia, carrers d'Ador, Gandia, Palma, etc. El descriptivisme objectivant ens mostra allò que era *allà baix en un açò que ens contempla* i envolta. El Jo isolat esdevé objecte de contemplació/observació. I les narracions de tradició popular oral que, per ara, no van a perdre's. Aquesta articulació del Jo fora / dins; del referent fora transformat en cos i, doncs, insinistrat, mostren que *OH!* opera contra el fragmentarisme i de retruc, un bon llegidor hi trobarà l'ideolorrema (corrent ideològic no-literari) dominant: experimentalisme tècnic contra-cultural, propostes progressistes, ironia i destrucció del text, assumits normalment pels narradors actuals (alguns) de la pevenia catalanofònica textiferridora: si més no, d'aquells que ni són crítics ni *pilosopers*, els que intenten proposar textos artístics susceptibles d'una amanollada productiva de sentit... artísticament comú.

I què més en diríem? Materialment, aquest *OH!* iniciava una nova etapa de les publicacions de l'Ajuntament de Gandia amb una portada miratjosa de Ximo Vidal i uns recursos colofonals de retrobar-se al fons de l'espill. Ai, l'etern complex d'Ofèlia/Narcís! Qui et podrà semar de la psique petit-aburgesada?

Però descriure que el llibre fou l'inici d'una nova imatge/etapa ens forçaria a plantejar una anàlisi de l'ideolorrema reaccionari que plana sobre aquell ens públic en l'actualitat...

En fi: *OH!* /*HO* una proposta textual interessant.

Vicent Escrivà

BEL I BABEL

Bel i Bahel és, dins la producció global d'Isa Tròlec, una novel·la amb voluntat de trencament. Hi ha un salt temàtic important de *Ramona Rosbif*² i *Mari Catúfols*³ a l'obra que comentem. I, tanmateix, una sèrie de trets molt característics de la manera de narrar d'aquest autor hi són més evidents que mai.

Aquesta novel·la és una aproximació a la figura d'un homosexual, amb totes les seues impossibilitats vitals i socials, que canvia de sexe per tal d'esdevenir dona amb noves insatisfaccions i dificultats, ara derivades de la seua nova condició. És la descripció d'una recerca continuada i sempre impossible d'un «lloc», d'una «estabilitat», de la felicitat, al capdavant, tot cercant la pròpia identitat humana.

El funcionament de la narració a nivell de guió —aproximació mitjançant el recull de diversos materials d'escriptura (converses amb el psiquiatre, fragments del diari, enumeració de dates i viatges, lletres, poemes, breus notes sobre pel·lícules de cinema, etc...) arriba a crear una excessiva impressió de desconexió en perjudici del fil de la història, el qual, per altra banda, queda certament distanciat de tots aquells materials narratius.

De totes les parts del llibre, són les dels records d'infantesa i adolescència a la Marina, Alger i Lió les que assolixen un millor di-

buit de les situacions, una major aproximació als sentiments dels personatges i un més clar valor literari.

La mateixa narració, fragmentària, a manera de petjades, ombres i estrictes anotacions dels esdeveniments perjudica també l'entrada del lector en atmosfera i allunya el drama, la passió i les reaccions psicològiques que s'esdevenen, mostrant sempre l'acció amb una perspectiva —potser documental— d'apunt incomplet pres en instants sempre diferents dels que hom narra, descriu o, simplement, certifica lapidàriament. Són, aquesta llunyania del drama i l'apropament sempre indirecte al personatge, mitjançant la tècnica de «collage» ja esmentada, els elements que configuren la novel·la sense aconseguir articular una sòlida arquitectura del relat.

En allò que fa referència al llenguatge, aquesta obra segueix el plantejament de total senzillesa que caracteritza tota la producció de l'autor. El col·loquialisme i un despullar-se de possibles contaminacions excessivament «cultes» són, així, dues característiques més que marquen la continuïtat.

Entre les obres que, ara per ara, produeix la moderna literatura catalana, les d'Isa Tròlec tenen una línia pròpia que deixa sempre un cert regust a idea brillant sense desenvolupar del tot, sense suficient aprofundiment. *Bel i Babel* n'és el darrer exemple: una obra d'aproximació a un bon argument de la qual se'n podia haver tret més suc, sobretot, en la construcció del complex retrat psicològicovital del protagonista, cosa aquesta que —segons sembla— és d'allò que es tractava.

Adolf Beltran

EL SOMRIURE DEL POETA

Potser fóra excessiu parlar d'una «ruptura» en la trajectòria poètica de Josep Piera: crec, però, que *El somriure de l'herba*,¹ premi «Carles Riba» 197, s'hi situa com una proposta nova, que trenca amb l'obra anterior en la mesura, almenys, que n'actualitza aspectes que hi figuraven sols virtualment. Si abans el poeta girava bàsicament entorn dels

mots i es feia amb ells un món personal, autònom, tangent a la realitat, ara trobem, en aquest recull, un retorn a les coses i al cos. Fa la impressió que Josep Piera s'ha alliberat del pur joc verbal i ha descobert el joc de la vida. Descobriment que és, en realitat, resultat d'un aprenentatge, d'una reorientació:

«dolçament i tranquil
interpretes la pròpia manera
de trobar-se en el món».

¹ Josep PIERA: *El somriure de l'herba*. Pròleg de Jaume Pont. Edicions Proa. Barcelona 1980.

¹ Isa TRÒLEC: *Bel i Babel*. Ed. Prometeo. València. 1980.

² Isa TRÒLEC: *Ramona Rosbif*. Ed. Eliseu Climent. València.

³ Isa TRÒLEC: *Mari Catúfols*. Ed. Eliseu Climent. València, 1978.

Val a dir que *El somriure de l'herba* és un llibre «moral». Ho és en la mesura que el poeta s'hi defineix en relació amb la vida alhora que ens formula una proposta que és un art de viure.

«Finalment —quina sort— ho has aconseguit
[seguit:
aprendre els amagatalls i les maganxes
que fan del viure un sambori plaent.»

El poeta, rebutjant l'angoixa i la trascendència, afirma una mena de concepció epicúria i es lliura, «ara i ací», a «viure la saviesa de l'instant». Aquesta consciència del temps viscut en el pur instant es trobava ja a *Presoners d'un parèntesi*. En vaig parlar, en una ressenya, com d'una «poètica de l'instant». Però el que en aquest llibre era més aviat invocat, ara es presenta com un contingut, com experiència concreta, com plenitud aconseguida:

«Participar de l'espectacle quotidià
de trobar tots els sons i les veus
tots els perfums del vent
totes les mans ofertes»

Ara «palpa» les coses en el seu fluir:

«No hi ha demà possible
només l'instant concret de la passió»

Per això ara *canta*, diu la joia immediata dels paisatges, dels amors i de la solitud, de «les imatges intenses del gaudi». No debades Piera ha posat per davant, en el seu llibre, nou poemes de poetes musulmans valencians, que ha reescrit bellament. Aquests versos d'amor, d'un sensualisme il·luminat per la imaginació i la paraula, constitueixen així una introducció al món de Piera, sol·licitat per la passió:

«La brasa d'una mà sobre quina pell
[tèbia,
el foc com una font...»

I per la naturalesa, a la qual retorna, deixant darrere seu la ciutat:

«Jo cerque el deler satisfet de la vall
[tendra
l'instant sorprés d'un ametler de mel
o fira cridant de primavera»

En aquesta naturalesa i en la soledat, el poeta es retroba, i el seu llenguatge es fa, amb el cos, cant:

«Quin cant dins del cos
quin ritme de bosc»

«Com l'arbre dintre el bosc
així la solitud
inevitable, enamorada.

I tanmateix, tots junts,
aquesta selva
com el viu sacsejar dels segons»

El llenguatge, ara, magnifica aquests moments exaltants, com una flama:

«El sol esclata vida arreu: coloms
de sobte en vol com un ram d'oloroses
[magnòlies»

Tanmateix, Piera no es deixa endur per aquesta beatitud. Hi posa, pel mig, la ironia, la distància. Es mira el món com espectacle; com «vodevil» o «circ». Se'l mira com espectador:

«Contemplar
els camins esfondralls
de l'absurd i plaent existir
assaborir-ne el vodevil
i poder prescindir-ne en un instant»

Hi ha també el cansament:

«...Tirar avant. Quin vell circ»

I el poeta acaba dient-se:

«Bota la corda. Bota»

Poesia aquesta que ben bé podríem dir de «circumstàncies», perquè pastada en el marc de la vida quotidiana del poeta.

Josep Iborra